

Z NAŠICH REVUÍ.

V „Naši době“ (roč. XXVIII., sešit 6.) uveřejňuje *prof. dr. Frant. Drtina* studii: „Masarykova filosofie a osvobozovací dílo“. V této studii věnována jest zvláštní kapitola Masarykovu názoru na válku. Masaryk se svou filosofií, jejímž posledním slovem byla láska k životu a láska k lidstvu, tedy humanita, stanul v červenci roku 1914 před problémem světové války. Uvědomil si plně, že válka jest něco hrozného, nelidského, že jest velikým zlem, ale — přiznává — nikoli zlem největším. Válka zavinuje úžasně ztráty drahocenných lidských životů, ale životy lidské ve veliké míře ničí též alkoholism, syfilis, úžasný počet sebevražd (v Evropě se vraždí ročně na 100.000 občanů), život tovární atd. Proti válce účinně třeba uznávati oprávněnost války obranné, která může národ zbaviti největšího zla — otroctví. Masaryk praví doslova: „Ano, válka není zlem největším, žiti nečestné, býti otrokem, zotročovati jině jest mnohem horší nežli válka. Podle Masaryka jest válka obranná mravně přípustná, ba nutná. Takovou válkou byly naše husitské boje a jest ji také světová válka doby přítomné.“

Masaryk dal světové válce smysl, vytvořil její vůdčí ideu, že jí má býti způsoben obrat, změna státu ze středověké teokracie a z aristokratismu v moderní demokratism a socialism, sebeurčení národů, probuzení života osobního a národního, vznešené myšlenky lidskosti, všelidské jednoty a solidarity. Podle Masaryka šlo ve světové válce o rekonstrukci celé střední a východní Evropy ve smyslu národnostního principu demokracie a sociální spravedlnosti. Evropské státy byly dynastické, autokratické, protisociální; dnes má býti národ činitelem demokracie, sociální i národnostní spravedlnosti a sebeurčení národů. Při rozjímání o válce vrací se Masaryk ke starému problému Žijka a Chelčického, války a míru, a rozřešení vyjadřuje slovy: „Čech svou zeměpisnou polohou a svými sousedy jest nucen býti udatným... A promyšlená udatnost, tot Žijka a Chelčický v každém z nás.“

Ukolem světové války bylo osvobození a sebeurčení malých národů a ne to, co

chtěli Němci namluviti světu na počátku války, že smyslem jejím jest boj Slovanstva s Německem. Ve světové válce šlo o věc mnohem vážnější a dalekosáhlejší, o boj mezi snahami německého imperialismu zbudovati německou světovou nadvládu nebo vytvořiti světovou organizaci národů na základě rovnoprávnosti, svobody a sebeurčení. Jako francouzská revoluce osvobodila jednotlivce, tak nynější světová válka musí osvoboditi národy. To si Masaryk plně uvědomil a pak nebylo váhání. V tomto bystrém a pravdivém rozpoznání odešel za hranice a stal se národu osvoboditelem. Organizoval zahraniční práci, získal naší spravedlivé věci spojenece, organizoval československé legie, stal se spolupracovníkem Wilsonovým a způsobil, že Amerika uznala pařížskou Národní radu československou za skutečnou spojeneckou moc a vlastní oprávněnou československou vládu. Československá vláda a národ náš jednomyslně odmítly pověstný manifest císaře Karla „Mým národům“, jenž ohlašoval úmysl říši nově uspořádati na federativním základě. Tak zasadil Masaryk Rakousku smrtící ránu.

Masaryk vrátil se jako vítěz, osvoboditel národa, do jásající Prahy. V krásné harmonii sloučil ve své bytosti Žijku a Chelčického. Dokonal odkaz velikého Komenského a ukázal celému národu a všemu lidstvu, že československá otázka jest spjata s otázkou osudu člověčenstva, dokázal, že ve vývoji československého národa projevuje se určitý plán prozřetelnosti a ukládá nám nové úkoly, plně odpovědnosti a mravní síly, aby idea československá byla i nadále v pravdě ideou světovou, všelidskou, ideou životní v nejvyšším slova smyslu, ve smyslu věčnosti.

Do téže revue (sešit 7.) napsal *Jan Bedřich Novák* studii „Napoleon a my“, úvahu k stému výročí jeho úmrtí. Mohli jsme za světové války pozorovati, že jednou z nejpodstatnějších snah byla snaha obnoviti imperium v duchu Bonapartově. Čím tam byl Napoleon I., měl zde býti Vilém II., čím tam byli Francouzové, měli zde býti Němci. Vilém vědomě napodobil korsického dobyvatele. O posledním císaři německém praví

francouzský historik Aulard ve svých studiích „La guerre actuelle commentée par l'histoire“ (r. 1915), že jej plně uchvátil Napoleonův obraz a že jej táhne do ruských stepí. Vilém chtěl Napoleona ještě předstihnouti. Chtěl realizovati nejen jeho sen o vládě nad Evropou, nýbrž sen o vládě nad celým světem. Historik Aulard připomněl Vilémovi, že Napoleon přes tolik vítězství, přes Slavkov, Jenu, Vagram, došel do záhuby, protože příliš spoléhal na sílu. Poněvadž porušil svobodu národů, byl od povstalých národů přemožen. Právě tento protitlak potlačených národů evropských způsobil v celé Evropě politický kvas, probudil drámající nacionalism k netušené síle a také náš národ byl tímto proudem uchvácen a doveden od tichých příprav na poli vědy a literatury na kolbiště politické, na němž poslední vyčtenou metou byla samostatnost. Napoleon měl tedy na náš národ vliv spíše nepřímý, avšak neschází v jeho politických koncepcích ani přímých pozitivních plánů s Čechami. Napoleon nás, bohužel, znal velmi špatně. Znal nás ze všech Slovanů nejméně; kdo pak znal nás v cizině na začátku XIX. století? Docela jiný byl Napoleonův poměr k Polákům, Rusům a Jihoslovanům. Napoleon neznal českého národa, ale znal českého krále. Věděl, že císař František má také titul krále uherského a českého. Jest známo ze života Napoleonova, že za vyjednávání roku 1804 o svém vlastním titulu císařském a o titulu císaře Františka svolil k užívání titulu císaře uherského a českého. S tohoto plánu sice později sešlo, a když vyšel patent ze dne 11. srpna r. 1804, nebyla o titulu uherskočeském ani zmínka, ale zaveden byl titul císaře rakouského.

V roce 1809, v nové válce s Rakouskem, hrozil Napoleon rozbitím dunajské monarchie a rozkladem v její původní části. Známa je jeho hrozba z r. 1809, vyjádřená historickými slovy: „séparer les trois couronnes“, při čemž měl na mysli oddělení království uherského od království českého a království haličského. Ovšem Čechy podle plánů roku 1809 měly být dány Bavorsku nebo Sasku; o spojení celého českého národa v jednom státu se nemluvilo. Ještě jednou byly Čechy pojaty do Napoleonových výpočtů. Stalo se to v posledních rozhodujících bojích roku 1813 před bitvou u Lipska. Napoleon hodlal Čechy učiniti bojištěm války, která měla rozhodnouti o osudu jeho imperia. Strategickými událostmi byl Napoleon donucen upustiti od zamýšleného postupu naší zemi, avšak po vítězství u Draždan 26. a 27. srpna r. 1813 dostaly se Čechy do nebezpečí většího. Maršálek Vandamme obdržel od Napoleona rozkaz; aby ustupující armády spojených odvážným pochodem od Perna zaskočil a přinutil při východu z horských průmysků ke kapitulaci. Pak už měl otevřenou cestu do Prahy, k níž vykonány už přípravy. Nebýti u Chlumce hrdinství Rusů generála Ostermanna-Tolstého, mohla se na české půdě skončiti kampaň

spojenců ještě hůře než skončila r. 1805 na půdě moravské. Avšak Vandamme padl u Chlumce sám do pasti, kterou strojl nepříteli, a tato bitva v Čechách svedená rozhodla o osudu celého tažení. Po Chlumci brzy následovalo Lipsko. Nezanechal-li Napoleon svým přímým politickým zasahováním v osudy českého národa patrnějších stop v našich dějinách, mělo jeho vystoupení tím větší vliv negativní na Čechy. Teprve víchřice francouzských válek pohnula dusnou atmosférou, která již téměř dvě století zahalovala české země. Boj s Napoleonem zanechal trvalé stopy ve vývoji našeho národa. Dlouholeté války a s nimi spojené útrapy, stále těžší břemena, rozvrat hospodářský, nesnesitelné daně krve, způsobily v celé Evropě živelný odpor proti panství Napoleonovu a probudily všeobecnou touhu zbavit se tlaku dobyvatelova a nabytí — svobody. Rakouské vládě se skutečně podařilo rozvířiti lidové hnutí k boji proti velikému podmaniteli, a lid náš poprvé si začal uvědomovati svůj význam a toto sebevědomí ho již neopustilo. Po porážce Napoleonově spáchala však rakouská vláda s národem hanebný podvod, když národ, který začal využívat té vydobyté svobody, měl být utlumen policejním opatřením. Náš národ tenkrát nepochopil, čím se nám mohlo státi Napoleon, jako to pochopili Poláci, a ani Napoleonovi samo nepřišlo na mysl, čím by se mu mohlo státi ve střední Evropě náš národ, kdyby byl obnovil jeho politickou samostatnost. Žili jsme tenkrát v poměrech politického dětství. Nebyli jsme ještě politicky dostatečně vyspělí, abychom vystoupili na jeviště evropské vedle jiných národů, neboť ani naše nejlepší hlavy neružnily se ve svém smýšlení o Napoleonovi od českých batalionů, nadchnutých bojem za „svobodu“, které jak svým počtem tak svou statečností rozhodly bitvu u Lipska ve prospěch svých utlačovatelů.

Socialistická revue „Akademie“ (roč. XXV., čís. 3.) přináší článek *Josefa Sýkory* „Svycarská milice“. Článek tento navazuje na znění druhého odstavce § 1. branného zákona československé republiky, aby branná soustava republiky byla vybudována na podkladě milicím. Dřívější ministr národní obrany dr. Markovič rozhodl se proto zřídit při MNO zvláštní oddělení pro studium a přípravu budoucího branného systému na podkladě milicím. Toto oddělení vydalo nedávno obsáhlou zprávu o své přípravné činnosti. Podle této zprávy jest pak zpracován článek v „Akademii“. Důsledky světové války ukázaly na neudržitelnost stálého vojska. Tak řečené stálé vojsko všech států vedoucích válku přestalo téměř existovati po prvních měsících války. Právě tak rozplynula se teorie o jedné veliké, hlavní rozhodné bitvě. Světová válka nás poučila, že nestačí, aby bojovalo jen vojsko, ale že je třeba, aby bojoval celý národ. Nový pojem vojska zahrnuje tedy celý národ. Všichni příslušníci národa tvoří jednotný a nerozdílný svazek vojenský. Světová válka

ukázala, že bojištěm není jen fronta, nýbrž i všechny cesty, dráhy a spojení. Mobilisace a válečný plán nesmí se napříště týkati pouze nástupu a pohybu sborů, ale musí pojmuti vše, z čeho prýští a v čem spočívá fyzická a mravní síla národa. Je-li celý národ vojskem a tvoří-li ve válce jedinou a jednotnou armádu, je nezbytno, aby se za míru stalo všeobecným a spontánním vědomím o povinnosti všech k obraně vlasti a aby veškerý národ byl k této obraně vojensko-technicky připraven. Mluví-li se ve veřejnosti o miličním zřízení jakožto pravé formě národní obrany, myslí se vždy na vzor švýcarský. Tato soustava zamlouvá se všeobecně hlavně tím, že vyžaduje krátké doby výcviku. Světová válka vedla ke zkušenosti, že lidé i přes krátkou dobu, ztrávenou výcvikem v kasárnách, byli dobrými bojovníky. Generál Castelnau, předseda vojenského výboru francouzské sněmovny, prohlásil, že vojenská činná služba nemá být prodlužována nad nutnost a život v kasárnách musí se omezit na čas nezbytně potřebný. Jakkoli se stále poukazuje na švýcarskou milici, jako na nejstarší a původní vzor, neusiluje se nikde o pouhou kopii. Hledá se zcela samostatně, jak by se dosáhlo nejlepšího účelu. Reforma vojenského zřízení směrem k „ozbrojenému národu“ vyžaduje hlavně stát všestranně konsolidovaný a vyspělé obyvatelstvo, které si váží státního celku a má pochopení pro jeho potřeby. Musí být překonána stará negace k vojenskému zřízení. Do jaké míry dá se švýcarský miliční systém aplikovati pro potřebu československé republiky? Ministerská zpráva tvoří tento závěr: Švýcarsko je země se 4 miliony obyvatelů na ploše 41.300 km², s hranicí vesměs přírodou chráněnou a obrysem státu strategicky příznivým. Česko-

slovenská republika má 13 milionů obyvatelů na ploše 140.968 km², s hranicí přírodou částečně chráněnou, částečně nechráněnou, obrys státu strategicky nejvýše nevýhodný. Ve Švýcarsku jest státní myšlenka staletím upevněna, stát má mezinárodně zaručenou neutralitu, je hospodářsky konsolidovaný a válkou zbohatlý. Naše republika má část obyvatelstva, která nelze dosáhnout, stát sám jest vydaný stále možnosti útoku, jest válkou ochuzený a nalézá se na počátku hospodářské výstavby. Švýcarský miliční systém může proto republice prokázati velmi užitečné služby tím, že umožní vyhledati podstatné znaky miliční myšlenky a tyto znaky hodnotiti na praktickém případě a že možno vyhnouti se při budoucím řešení nepřiznivým stránkám soustavy a vybrati pouze momenty prospěšné. Branná soustava budoucnosti bude nésti charakter země a jejího obyvatelstva, bude odpovídati dočasnému politickému postavení státu a současněmu stavu vojenské doktriny a techniky. Nová doba vyžaduje nový systém, který by byl vlastně pokrokem proti milici. Tato nová myšlenka je myšlenka ozbrojeného národa. Ozbrojený národ spočívá na ideji společné, která zavazuje všechny. Aby mohli bezpečně a prospěšně vykonávati svou práci v míru, musí hájiti vlast před všelikým nebezpečenstvím, jež by ohrozilo její svobodu. Ozbrojený národ jest otázkou mravní. Ukládá všem schopným občanům povinnost službu, vykonanou rozličným způsobem od časněho mládí až do zralé mužnosti. Myšlenka ozbrojeného národa se nejvíce přiblížily hlavně malé evropské státy, jako Švýcarsko, Švédsko, Dánsko, Holandsko a ze zámořských Kanada, Jižní Afrika a Austrálie. Po světové válce snad nyní také Německo chopí se účelně ke své záchraně tohoto systému. *Tn.*

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

(Pokračování).

Dr. Frant. Vl. Šteidler: Československé hnutí na Rusi. (Informační přehled. S 10 mapkami.) Praha 1921. Nákladem „Památníku Odboje“.

Mladý historik dr. Šteidler měl v legiích poměrně dost příležitosti věnovati se poněkud soustavněji historické práci, aspoň co se týče sbírání a prvního zběžného spracování materiálu, nejprve jako historik středosibířské (Gajdovy) skupiny, potom jako náčelník historického oddělení štábu československého vojska na Rusi. Je proto přirozené, že první dějepisný přehled o ruských legiích vydává právě on. A je proto možno již předem očekávat, že podává práci dobrou.

Dr. Šteidler nepodává jen dějiny vojska; nazval svou práci „Československé hnutí na Rusi“ (slovem „hnutí“ jsme označovali naši akci patrně podle ruštiny, překládajice tak slovo „dvížení“). Hned v první kapitole nevypravuje jen o formování České Družiny a její činnosti na frontě, nýbrž také o politickém pozadí této akce, a to jak v prostředí našem, tak i v prostředí ruském. Stejně je tomu v kapitolách dalších.

Kniha Šteidlerova je rozdělena na deset takových kapitol, odpovídajících jednotlivým historickým a vývojovým etapám. V první hlavě jsou počátky v roce 1914, druhá obahuje těžký a málo plodný rok 1915 až do

prvního kyjevského sjezdu (na jaře r. 1916), ve třetí se vypravuje hlavně o vnitřních sporech a bojích v roce šestnáctém, které skoro znemožnily pozitivní práci, čtvrtá sahá od ruské revoluce březnové do bolševického převratu, pátá končí se předporadami čelabinského sjezdu, kde usneseno jeti dále do Vladivostoku, třeba i bez souhlasu sovětských úřadů, v další hlavě — jen docela stručně — se vypravuje o těžkých, ale slavných bojích jednotlivých skupin našeho vojska až do spojení v Olovjanně, kapitola sedmá jedná o bojích na povolžské a uralské frontě na podzim roku osmnáctého až do příjezdu ministra Štefánika, osmá je věnována historii našeho pobytu na magistrále, devátá vypravuje o evakuaci s magistrály až po příměří se sovětským předvojem, v kapitole poslední pak se pokusil zachytit události, které tehdy, když knihu psal, se teprve vlastně dělaly: projezd našeho vojska Zabajkalem, potíže, jež nám působili jednak semenovci, jednak Japonci; poslední událost je odjezd štábu vojska z Vladivostoku, který také pro něho samého znamenal návrat do svobodné vlasti.

Rozdělení látky je, myslím, správné. Snad by těch skupin mohlo být méně, ale musily by se zase — pro přehlednost — dělati pododílly.

Materiálu pak samotného je v knize přímo nácpano. Autor nejenom svědomitě sbíral, co bylo v kusých materiálech archivních, jež mu byly na Sibiři přístupny (tak na př. archiv Odbočky čsl. Národní rady v Rusku byl již před tím odvezen do vlasti), nýbrž zachycoval a srovnával i vzpomínky svědků události. Na druhé straně stále si byl vědom toho, že naše hnutí na Rusi se vyvíjelo na půdě ruské, v prostředí ruském, podléhalo nejen jeho vládě, nýbrž i proudům tam panujícím, a proto vždycky podává přehled poměrů ruských. A zase ve vypravování o našem vojsku nestačí mu naprosto líčení bojů a jiných operací vojenských, nýbrž věnuje dobrou pozornost také celé naší organizační a tvůrčí práci, kterou jsme si museli nahrazovat tyl (zápolí), jehož jsme přirozeně na Sibiři neměli, ale kterou jsme často také pomáhali Rusům a pracovali pro budoucí styky našeho národa a státu s kraji ruskými. Tak zejména v kapitole VII. vypravuje při doplnění našeho vojska a změnách organizačních, o tom, jak jsme formovali národnostní vojska, o rozvoji našich technických prací v tylu, v kapitole 10. pak o dovršení naší vojenské organizace a o kulturní činnosti v našem vojsku.

Je pochopitelné, že v práci, která vznikla za poměrů tak těžkých, jak o nich byla zmínka nahoře, která byla dělána takřka na objednávku (aby po návratu vojska do vlasti mohla se hned národu podat aspoň stručná historie jeho vývoje a jeho činnosti), vyskytla se některá podružná nedoplnění. Tak na př. sjezd vojenských delegátů nebyl původně projektován na 15. března do Kyjeva, jak čteme na str. 55.; v 5. čísle „Československého Denníku“ čteme na stránce třetí oznámení, že „Vojenská komise OČSNR

pro Rusko svolává na dny 20., 21. 22. ledna 1918 do Kyjeva sjezd československého vojska“ (datum je tu udáno podle starého stylu, měl tedy být sjezd zahájen 2. února). Protože však v ty dny sovětské vojsko dobývalo Kyjeva, byl sjezd odložen na dobu neurčitou a po odjezdu z Kyjeva projektován v Pířatině. Sjezdu věnoval dr. Šteidler celý odstavec (str. 70.), ale nedostatečně u něho vynikla role tak zvaných čelabinských předporad sjezdových. Právě, že sjezd zahájený 23. července v Omsku, byl „připravován stálou prací sjezdových komisí od konce května“ — ale kromě komisí zasedalo po celou tu dobu permanentně i plenum předporad, které se neradilo jen o věcech připravovaných pro sjezd, nýbrž zasahovalo do celého současného našeho jednání politického i jiného; zatímni výkonný výbor, který byl pak 28. června nově volen a ztratil ze svého názvu slovo zatímni, byl tomuto sboru přímo odpověden.

Napsal jsem již jinde, že v kapitole III. jsou příliš zkrátka odbytí tak zvaní spolupracovníci Svazu, kdežto ve skutečnosti Sbor spolupracovníků byl tehdy krystalizačním bodem opozice proti důřichovštině; kolem něho se seskupily jak zajatecké skupiny (především velká organizace kyjevská) i zástupci obou dvou směrů naší vojenské organizace, brigády i Belgorodu. Tam (v feuilletoně Času) jsem také řekl, že nesouhlasím s názorem dra Šteidlera na období naší evakuace asi od pádu Omska až do uzavření té ariergardní dohody se sovětským vojskem, kterou bych sotva nazval „mírovou smlouvou“, jak říká on na str. 109. Neodhodlal bych se říci, že „naš smír s bolševiky znamenal současně smír s celou sibiřskou demokracií,“ která prý úplně změnila svůj poměr k sovětské vládě. Pijde ovšem na to, co se rozumí pod slovem demokracie; jestli pokrokové a socialistické živly nebolševické, tedy ty přijímaly bolševiky jen jako nutnost, od níž neujdeš. Také bych snad trochu jinak formuloval postavení našeho vojska v té době a rozhodně bych připomněl potíže, které nám dělali Japonci tím, že přes Mysovou nepropouštěli dost našich vlaků. Ovšem, to jsou události z poslední doby, kde rozhodně slovo patří podrobným studiím materiálu hlavně v archívech štábů.

Z podrobností upozorňuji, že kurganský pochodový prapor byl přidělen k 11. pluku, ne k 9. pluku (str. 80.). Tiskovou chybu je datování brusilovského nástupu na červen roku 1917 (str. 22.) a 6 úřadů ministerstva vojenství (str. 85.), když jich pak je vypočteno jen pět; také na str. 88. vojenskou správu by asi bylo třeba psát s malou písmenou, protože se tím označují na tom místě úřady, které k tak zvané Vojenské správě tehdy ještě nepatřily.

Dále bude nutno v některých případech opravit názvy míst: Šteidler píše Iěna místo Iěna, Minjary místo Minjar, Miasy místo Miass, Konotopy místo Konotop atd. Nekdy tu není shody s přiloženou mapou. Tak třeba v textu je (str. 91.) Step-Badzejskoje a Bir-

jusa, kdežto na přiložené mapě tatáž jména jsou v jiných tvarach: Stepno-Badžejskoje a Birjuza.

Tyto drobné poznámky nemohou ovšem v nejmenším zeslabit cenu práce Šteidlerovy (což konečně je patrné již z toho, že taková první průkopnická práce snese a docela dobře vydrží podrobnou kritiku). Ruské legie mohou býti hrdé na to, že si přinesly s sebou hotové dobré vypravování o své činnosti; o francouzských ani o italských takové souborné knížky dosud není.

Těším se, že dr. Šteidler brzo vydá i svou obsírnou historii skupiny Gajdovy, kterou generál Gajda obsírně excerpoval ve svých „Pamětech.“ Dr. Josef Kudela.

Josef Nemasta: Červený kohout. Sbirka básní ruského legionáře. Nakladem „Činu“, tiskového a vydavatelského družstva čs. legionářů v Praze, 1921. Cena K 12'60.

Básně Nemastovy, psané v Rusku r. 1917—1919, vyjadřují uměleckou formou duši československého revolučního hnutí na Rusi. V nich vloženy jsou veliké naděje, odhodlanost a hrdinství a sděleny hoře, bolesti a touhy po osvobozené vlasti. Kniha tato jest výkonné upravena s obálkovou kresbou Jos. Čapka.

Příručka čs. legionáře (ročník I.) byla vydána za součinnosti řady spolupracovníků redakce Boh. Příkryla a dra Frant. Siftera Tiskovým a nakladatelským družstvem čs. legionářů „Čin“, Praha, 1921. Cena K 24'—, Stran 417.

Příručka tato obsahuje v části všeobecné: Statistiku Čs. republiky, její ústavní zákony, zákony volební a sociální, přehled vlády a ústředních orgánů, politické rozdělení čs. republiky a praktické pokyny. V části legionářské pak zákony a nařízení o legionářích-válečných poškozencích, státních a veřejných zaměstnancích, zemědělcích, živnostnících, studentech vojáků, zákon o volbách do Národního shromáždění za sibiřské legie, přehled a adresář legionářských institucí, organizací časopisů, publikací atd. Příručka je přehledně uspořádána a pěkně vypravena a je nepostrádatelnou příručkou pro legionáře.

Miroslav Koutský, kapitán čs. 48. pěšího pluku: O vojsku. (Knihovnička „Času“. Nové řady svazek 3.) V Praze, 1920. Nakladem „Času“. Cena K 2'40. Stran 40.

Knížka tato podává soubor článků uveřejňovaných v roce 1920 v „Čase“.

V první kapitole: „Úkol a povaha vojska“ autor velmi dobře vystihl pojem a podstatu demokratické armády a případnými slovy ocenil nezbytnost ukázněného vojska.

V kapitole druhé: „Důstojník, poddůstojník a voják“ rozepisuje se o poměru důstojníka a poddůstojníka k vojákovi, jakož i povinnostech, které z tohoto poměru vyplývají. Při tom poukazuje hlavně na důležitost naprosté autority důstojníka vůči podřízeným a klade požadavek, aby si občanstvo přivyklo podporovati všemožným způsobem důstojnický sbor ve vykonávání jeho nesnadného úkolu.

Kapitola třetí: „Duch pozdravu“ správně objasňuje potřebu vojenského pozdravu.

Kapitola čtvrtá: „Vojsko a politický život“ obsírně a jasně ukazuje nebezpečné stránky zpolitizovaného vojska nejen pro armádu, nýbrž i pro celý stát. K otázce volebního práva vojinů staví se autor rozhodně záporně, poněvadž není armádě ku prospěchu.

V kapitole páté: „Důslov“ shrnuje autor své vývody o nezbytnosti ukázněného vojska a požaduje revisi poměru našeho veřejného mínění k armádě.

Nazírání autorovo, který pochází z řad legionářů, na problém národní a demokratické armády jest správně a objektivní. Odpovídá všem moderním požadavkům a je vedeno opravdovou láskou k našemu mladému státu, jehož celkový zájem musí býti každému občanu nade všechno.

Knížku tuto můžeme doporučiti co nejvšeleji nejen vojákům, nýbrž i všem občanům, jimž leží blaho republiky na srdci. Knížka tato neměla by scházeti v žádné vojenské knihovně.

Major gen. št. R. Hanák.

Nově vydané služební předpisy.*

H—3 (II. díl): Pomůcka pro vaření stravy. Praha, 1921.

Tl met 3: Povětrnostní pravidla. Praha, 1921.

Z vst—1: Návosloví pro výstroj baterií vyzbrojených 7·5 cm horským dělem vzor 15. Příl. I. Praha 1921.

Z vst—2: Návosloví materiálu 8 cm polního děla vz. 17 dodávaného Škodovými závody. Praha, 1921. Příl. I.

Z vst—2: Návosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 8 cm polním dělem vzor 17. Příl. II.

Žd—3: Československý železniční tarif osobní. I. díl. Praha, 1921.

Žd—4: Československý železniční tarif nákladní. I. díl, odd. A. Praha, 1921.

Vych—5: Působení a správa vojenských zátíží. Praha, 1921.

* Viz „Vojenské Rozhledy“, roč. II., čís. 1., str. 59 n.

Cizí literatura vojenská.

Jozef Kuffner: Okolo velké vojny. Dvě knihy poválečné literatury.

Myslivější část čtoucí vzdělané společnosti učinila za dobu války podivnou, nepříliš povzbudnou zkušenost. Viděl a cítil každý, že se něco velkého děje, byl si plně vědom zákona, že všechny činy a události mají své nezbytné příčiny a následky, avšak znenáhla a čím dále trapněji si uvědomoval, že vlastní souvislost dějů a příčin zůstává mu skryta a temná. Nebyla sice nouze o zprávy, naopak, rychlých a nejrýchlejších zpráv a horlivých k nim a přehorlivých výkladů byly denně plné noviny, avšak bystřejší čtenář brzo vycítil, že všecken šum a hluk zpravodajského aparátu není než jakýsi předluhý stav, vyvolaný za tím účelem, aby pozornost širokého čtenářstva byla jen zabavena a upoutána a spíše jiným směrem odvrácena, kde její účasti mohlo být právě nejvýhodnější využito. Obecenstvo s horečným napětím sledovalo zprávy o válečných událostech, o vítězstvích a porážkách, o postupech a ústupech vojsk, ale nikdy nebylo si jisto, nejen co je na zprávách pravdy, ani jak si vysvětlit množství nesrovnalostí, jež byly právě do očí. Válka má své zákony. Válčí mocnost, chce-li zvítězit, musí ovládat všechny zdroje národní síly, také mysl národa. Jakmile válka propukla, snažila se proto každá moderní vláda dostat do své moci tisk. Obecenstvo dovídá se tiskem, ne, co by si přálo vědět, nýbrž jen, co právě jest v zájmu válčícího tělesa, aby obecenstvo vědělo a mysli. A tak se vše vysvětluje, co tak těsně mysl bedlivějšího sledovatele události. Byl jako slepý. Cítil se být svědkem světoborných dějů, ale pravý obraz zůstával mu nejasný, vlastní příčiny a pohnutí byly zakryty, obzvláště všechny otázky vedení a rozhodování byly nadobro nepřipustny. Proto, když hlomoz války umlkl a s novými poměry i slova a myšlenky byly uvolněny, nastala taková šňanka po vlastní válečné literatuře. Zálčony padají, ke slovu se dostávají lidičky, kteří mnoho viděli a věděli, ale nesměli dosud mluvit. Sami přímí činitelé, účastníci a zasvěcení dějů, státníci a diplomaté, vojévůdci, vrchní řidiči a potahovači tajemných nití dějin. Hlasy ze všech stran a stavů se ozývají, přátelé i nepřátelé mluví, a mnohá pravda vychází na světlo, ozářuje nejtemnější stránky i nejzáhadnější pomlčky živé dějepřavy nedávno zážitě a složeně už leda z písmen mlhavých dojmů a vzpomínek.

Ze spousty literatury poválečné ovšem nejvýš pozoruhodny jsou pro nás hlasy z přátelského nám tábora Dohody, projevy a oznamy mužů povolanců pronést svoje slovo, ať Francouzů, Angličanů, Italů či Američanů, neméně poučný a hledánsy jsou i hlasy z řad nepřátelských, knihy a zprávy různých těch Ludendorfů a Falkenhaynů, Hindenburgů a jiných předáků někdejšího světochvatného náporu německého. Nicméně

však je přirozeno, jestliže nejmočnější zájem přece jen obrácen bývá ke zprávám a poučkám o věcech a záhadách, které se člověka dotýkají právě nejbližší. Ze svědeckých hlasů odhalujících zákulisní příčiny katastrofy, jež postihla Rakousko-Uhersko, řší nám kdysi tak blízko, dotkneme se zde jen dvou velice vážných. Jsou to knihy generálů Auffenberga a Krause.*

Die Ursachen unserer Niederlage. Erinnerungen und Urteile aus dem Weltkriege vom Gen. der Infanterie Alfred Kraus (Wien). Lehmanns Verlag, München, 1921.

Všem nám utkvělo v živé paměti, jak bylo za prvních týdnů propuklé války. Palcovými literami oznamovaly noviny zprávy z bojiště. Vše ostatní tu zastíňoval úžasný průnik odpoutané německé síly valící se k západu. Den co den hlášeno nově skvělé vítězství německých zbraní. Belgické a francouzské tvrže a pevnosti praskaly jako ořechy pod drtivým krokem železného obra. Čtenář sotva se mohl vzpamatovat z rozrušujících dojmů. Také od východu z novin to hučelo a dunělo velmi osudově. Jenom něco bylo nepadno. Se srdcem stísněným pátral slovanský čtenář po zprávách z jižního bojiště. Tam dole na břehu Dunaje a Sávy stálo ve zbrani malé Srbsko proti svému velmocenskému sousedu. Co bude, až zbrojná síla moderní velmoci, vybavená všemi prostředky dnešního válečnictví, nalehne na malý, chudý, jen slabě opatřený Bělehrad? Horečně sháněli jsme se denně po telegramech a zprávách od Bělehradu. Zde sice nebylo lze očekávat rozhodující bitvu, ale bylo zde přece ohnisko, kde požár vypukl a byl sem obrácen nejživější zájem vši světové veřejnosti. Vše bylo přesvědčeno, že v nějakých čtyřiašedesáti hodinách útočná moc překročí řeku a než mine druhých čtyřiašedesát, že bude drobná metropole srbská v rukou „našich“. V té naději už kde jaký dobrovolník, lačný lehkých vavříků válečných, v rychlosti se byl hlásil na jižní frontu. Leč ku podivu! Den za dnem mijel, o Bělehradu však v novinách ani zmínky. Už dokonce třetí válečný týden nadešel, avšak z jižního našeho bojiště nebylo dosud ani nejmenší vítězné zprávy, ba o Bělehradu, o Dunaji a Sávě vůbec nebylo v denních listech ani zmínky, jakoby nikdy žádná výpověď války Vidni nebyla bývala odeslána do Bělehradu. Co se tam dole vlastně dělo? Proč odtamtud nedochází ani nejskromnější zvěsti? Tápal se udivený čtenář. Znenáhla ovšem dočkal se žádoucí odpovědi. Nebyla sice otištěna v novinách, ale zato soukromou cestou prosakovala znenáhla k vědomí obecenstva. Ve čtvrtém týdnu války bylo už šíře známo, jak to na jihu

* Auffenberg-Komarov: *Aus Österreichs Höhe und Niedergang. Eine Lebensschilderung 1921. Drei-Marken-Verlag, München.*

dopadlo a proč o těch událostech nešlo být v novinách ani písmenko. Blíží příčiny osvětluje pádně a řízně kniha gen. Krause. Byl vrchním náčelníkem štábu jižní armády, znal všechny okolnosti zblízka. Příčiny ležely v záklusu válečných dějů, v osobách a věcech vyšší vojenské správy, v nedostatech a kulhavinách samého vedení státu a vojska. Řadu let sice trvalo už nepřátelské napětí mezi oběma sousedy, válka co chvíli hrozila, byla dávno přede dveřmi nežli konečně vypověděna, ale jakkoli po té stránce bylo vše jasno, nebyly přece vykonány žádoucí, ani nejnutnější přípravy. Zní to sice zcela dohodružně, ale autor knihy zcela dokumentárně zjišťuje, když byla rakousko-uherským vyslancem v Bělehradě odevzdána výpověď války, že velitelství armády k postupu ustanovené nebyl po ruce ani nezbytný válečný plán, neku-li, aby vykonány byly nejnaléhavější dispoice. Kritika generála Krause je čistě věcná, klidná, prostá všeho výrazu jakékoliv osobní zaujatosti. Pisatel cítí se věrným sluhou svého pána, je loyálním příslušníkem říše i vojska, nezapírá své německo-národní smýšlení vůči věcem běžné vnitřní i vnější politiky, ale hledě domakati se pravdy, vidí a rozeznává věci přísně a nestranně. Později jmenován byl velitelem sboru na frontě italské, na konec války pak dokonce zásobovacím diktátorem na Ukrajině. Na všechen způsob tedy muž povolaný, nahližet zblízka do koleček velkého složitého stroje. Všemi stránkami vážné jeho práce vine se červená nit osudné výtky: nešťastné vrchní vedení! Rozvrhnutí i provedení kniha generála Krause zanechává dojem nejopravdovější. Svými výtkami pisatel nikde nestává se karatelem osobním. Na jediném jen místě upouští od té zásady, a to když mluví o věcech říšskopolitických. Zde přímo a výslovně staví se proti ministru Černinovi, obviňuje ho z neschopnosti, vytýkáje mu, kde jako státník měl je d n a t, že nedovedl než krasořečnický — mluvit. Po stránce otázek vojenských a válečných je spis generála Krause dílo svrchované poučné. Ačkoli autor otevřeně se přiznává za přívržence německonárodní politiky ve starém Rakousku a zvucnými slovy velebí prvořadnost německé vojenské organizace, přece neváhá, kdykoli se udá, kárat nepokrytě přehmaty nehorázného německého soběhrabství vůči naivní důvěřivosti spojence vždy potřebného ochrany. —

Docela jiného rázu než Krausovo, jest dílo generála Auffenberg. Bývalý ministr vojenství a v prvním roce války velitel armády na protiruské frontě, pojal jinak úkol, jež si byl postavil, vylicít příčiny, proč a jak to přišlo, že mohutná kdysi říše nutně s někdejší své „výše“ se sřítla do záhuby. Svoje dojmy a záznamy shrnul autor ve formu věrného vlastního životopisu. Postup zcela účelný. Muž velké kariéry, za dobu své více než čtyřicetileté služby v nejrůznějších místech a polohách, kde bylo snadno nahližeti do nejskrytějších příhrad a zástěnek složitého státního stroje a velmocenského

zřízení, prodělal a procitil jaksi na svém vlastním těle všechna období vývoje, všechny obraty, nárazy a otřesy, spoluprožil všechny záměry, naděje a obavy, jaké už byly životním údelem velkého tělesa říše za dobu několika desetiletí. R. 1866 jako chovanec vojenského vyššího ústavu je zatím jen bezděčným pozorovatelem válečných událostí zdáli. Brzy nato mladý nadaný důstojník rychle postupuje na příčkách hodnostního žebříku. V letech osmdesátých jako mladý generál je už zemským velitelem v zabraném území. Naskytá se mu zde chvíle i možnost vedle úkolů správních zabývat se i otázkami politickými. Vůči maďarské rozpínavosti je rozhodným zastáncem ideje trojdielného zřízení říše. Stává se důvěrníkem následníkovým. Přes tlachy odpor dvorní kamarily dostupuje křesla vojenského ministra. Ovšem jen na krátkou dobu.

Podlehnuv pletichům odpůrců přes značné úspěchy v delegacích či snad právě k vůli nim, odstraněn je na méně významné místo „inspektora armády.“ Do války jmenován velitelem čtvrté armády na haličské frontě, je jediným generálem rakouským, který vykázan se může zjevným úspěchem vůči nepříteli, odrazil ruský nápor u Komarova. Je vyznamenán a zahrnut lichotným uznáním, přes svoje železné zdraví však donucen „hlásit se nemocným“ a na konec jako beránek, jenž snímá cizí hříchy, postaven před vojenský soud a jen zvláštní přízni šťastněy vdečí, že nepřipraven docela o hrdlo a čest. Výborný muž, říši a císaři věrně oddaný, na vlastních osudech jaksi názorně ukazuje, co v Rakousko-Uhersku znamenalo, sloužit sebeobětavě zájmům říše, jaké věci se odehrávaly za záclonami veřejnosti a jak historie nemohla skončit jinak, nežli skončila. Jakkoli pisatel, jak přirozeno, líčí namnoze dojmy a zážitky zcela osobní, dovedl přece celému rozsáhlému dílu zachovat ráz naprosté předmětnosti. Obraz dějů a poměrů, podoby a postavy různých činitelů, vše podáno je s klidem věcného pozorovatele, který sice hájí svou osobní záležitost, ale ví, že nejlépe ji uhájí, když věcně a neztencně nechá za sebe mluvit pravdu. Čtyřicetiletá skvělá kariéra vojenského a státního hodnostáře, tak osudně podemletá žiravinou zákeřných pletich a končící tragicky náhlým zvratem, stává se jaksi symbolickým obrazem velkého celku. Liče své vlastní osobní osudy a zážitky, pisatel chť nechtě podává věrný obraz dějů a poměrů celé říše, obzvláště po stránce vojensko-politické, jak se vyvíjely za dobu čtyř desetiletí a na konec dospěly nezbytně náhlého sřutu. Všecko ovzduší světa vyšších kruhů mocenských zachyceno tu přem vystižným a obratným v rámci nevědných vědomostí a nejšířšího rozhledu po věcech povšečných i odborných. Ovšem i nezbytně zachyceno tu lehkou črtou, tu podrobnějším nárysem, řada portrétů osob vynikajících svou dobou na rejdišti osudů bývalé velké říše.

Pisatel je bystrý pozorovatel, věrný a řízný zachycovač i nejskrytějších hnutí, uslechtilý

a rytířský obratem myšlenky a slova i tam, kde o to jde, postavit na prany třeba osobního škůdce a vraha. Pro českého čtenáře zvláště zajímavé jsou podobeny osob z někdejší společnosti dvorské, kreslené z blízka, dle přírody bez jakékoli lichometnické retuše. Možná si tu opravit mnohou lichou představu, která utkvěla v mysli tvary všelijak skreslenými na úkor pravdy. Vlastní střed a jakýsi vrchol skvěle psané knihy tvoří autorův osobní deník ze dnů válečných. Záznamy muže, na jehož bedrech spočívá tíha odpovědnosti, myšlenky a dojmy, zanášené ve chvílích svrchovaného napětí, v samotě velitelského stanu, mezi docházejícími raporty z bitevní vřavy, za vzdáleného hukotu děl a cinkotu polního telefonu, ve zmatku rozkazů z hlavního vojvodíště, v rozporech formálně znějící povinnosti a příkazů vlastního vědomí a svědomí. Číst z těch záznamů se vši životnou zřetelností jak hodinu za hodinou, tempo za tempem obrazí se průběh moderní bitvy v mozku a srdci velitele stojícího na výši svého úkolu, vědomého si svých vojenských i lidských povinností. Jenom osm neděl stál generál Auffenberg v poli nežli jako blesk stihl jej nepochopný příkaz z mocenských výšin, aby opustil místo, kde po tu chvíli působil se zjevným úspěchem. Zapisník odhaluje nejskrýtejší záhyby duše ve chvílích těhotných osudem.

Den před velkým útokem na frontě poznamenává:

— dnes po celou noc nespál. Mnoho nemilých případů dává o čem přemýšlet. Okolo 2 h. a 1/2 h. z rána hřměla děla, až se podlaha trásla. Proběhl jsem všechen čas nad mapami. Rozpoloha je vážná. Neklamu se žádnými přeludy. Zachovávan jen vzdorný klid. Mám vědomí, že jsem učinil, co bylo možné a nutné. Polo jsem zaryt, polo odezdán. Celkem cítím, že vojevůdce je pouze vedený nějakou vyšší mocností . . .

Osmé dne velké bitvy rozbírá podrobnosti děje, chváli si mužstvo.

— Co do národnosti není celkem pozorovat rozdílu. Němci, Maďaři, Čechové i Slováci bili se vynikajícím způsobem. Také zmatky a paniky vyskytaly se u různých pluků bez rozdílu národnosti . . .

Den 2. září (u Komarova) pokládá za svůj vítězství.

— Nesmírně namáhavý zápas. Mnoho nemilých příhod. Stejná statečnost na obou stranách. U nepřítelů převaha prostředků. Na konec lepší rozloha bitvy a houževnatější postup na straně naší podržely vrch . . . Táhne se, kdybychom u Komarova byli poraženi bývali, jaký byl by býval následek? Není pochyby, celá válka byla by bývala ztracena a Rusové byli by vítězně pronikli po San a u nás byl by nastal obecný rozvrat.

Dále zase:

— U mého štábu na mne naléhají, abych si zadal o řád Marie Terezie. Ani mi nenaadne. Jen ať nejvyšší pán sám podle svého udělati ráci, co za dobré uzná . . .

Hned na to zase:

— Zprávy od 3. armády (sousední ke Lvovu) znějí čím dále povážlivěji. Zjevně se vše zhroutilo. Jakž má potom dojít na nějaký obrat. Také naše ztráty jsou těžké. Podrobnosti nejsou ještě známy. Hádá se přibližně na 40 tisíc . . .

Příležitost viděl se velitel armády nucen vyslovit důtku podřízenému veliteli sboru (arciknížeti Petru Ferdinandovi), který v bitvě nedostál plně svému úkolu, ustoupiv předčasně.

— Arcikníže byl na důtku patrně připraven. Stojí tu se svoji generální mapou se zakreslenou posicí. Vymlouvá se na 9. jezdeckou divisi. Ta se ovšem zachovala podprůměrně, ale Petruv úchyl nedá se tím ještě omluviti. Vykládám mu to vážnými slovy, ohlašuje, že bude se blíže vyšetřovat. Chladně se poroučím . . .

Jednal dle práva i povinnosti jako vrchní velitel.

— Zdali však jsem jednal na rouské poměry dost moudře, je ovšem jiná otázka . . .

Důtkou vůči vídeňskému princovi podráždil jen proti sobě živly beztoho mu dávno nepřiznivé. Za nedlouho už učtil, jak se kolem zvěře stahuje nemilosrdná leč.

Časem různé zkušenosti vzbuzují příslušné úvahy.

— Mnoho podvelitelů jeví značnou stísněnost. Jsou velmi dotčení palbou ruské dělostřelby. Všeobecně se uznává veliká její přesnost. Jak takticky správně Rusové s dělostřelbou zacházejí! Jak by teprv bylo, kdybych byl jako ministr včas o vlastní újmě nebyl postavil oněch 76 nových baterií! A proč pak navržené tehdy houfnice nebyly zavedeny? Potřebné úvěry jsem tenkrát měl vyjednány. Teď už pohříchu nedá se nic měnit . . .

Napjaté chvíle! O desáté v noci:

— Dispozice vrchního velitelství (hlavní stan v Těšině) dosud nedošly. Rád věřím, že si vše stokrát rozmýšlejí. Beží o nejosudnější rozhodnutí v těchto válce. Překvapů záporných bylo už víc než dost. Vlastně jsme nebyli k válce nikdy jak se patří odhodláni. Jen zpola připraveni, nevěřili jsme, že propukne. Najednou se to jako přes noc promilo. A hůře, než si kdo mohl představit. Poprvé, co Rusko existuje, má všechny své ohromné davy v poli pohotové. Má znamenitě upravený operační prostor, má železnice dokonale výkonné, má silnou dělostřelbu, moudře navedenou k obranné taktice. Také operativně čile si vedou, ráz na ráz, proti výpadu výpad . . .

Docházející zprávy vzbuzují pochmurnou náladu.

— Dnes rozmluva s hrabětem Clamem (pozdější ministr Clam Martinic byl v první době války ordonančním důstojníkem) o rozpoloze říše. Jsou-li Srbové opravdu v Pančavě a je-li pravda, že Itálie mobilisuje, pak ovšem nevím jak to s naší ubohou vlastí dopadne . . .

Premístil svůj hlavní stan dále nazad (do Lancútu). Chvíle citlivůstek.

— Procházíme se s Clamem po nádherném parku. Obzíráme krásný, tak proslavený zámek hraběte Romana Potockého. Přepych ve všech prostorech. Velkolepé sbírky umělecké. Všecko skvělé, vkusné, veličenské. Ale vši tou lahodou pohodlí nemůžeme nijak se utěšit. Nedá pomyšlení na ubohé vojáky, kteří teď už na čtvrtou neděli venku v širém poli spí. . . . Clam je dnes velmi pessimistický. . . . Důvěra do vrchního velení silně poklesla. . . .

Nová přemýšlka hlavního stanu.

Na haličské hnízdo činí Jaslo dost slušný dojem. Návštěva u okresního hejtmana. Ukazuje mi sáhodlouhý seznam prý rusofilských obcí. Pane bože, jaké simě bylo tu dopuštěno rozesít! A uzráti! Prachem a olovem nedá se to pak už napravovat! Vládout znamená, myslit do dálky, ne na konec pobouchat. A to všechno má teď armáda napravovat! . . .

Záznamy válečného deníku kladou tak jaksi puntíček nad i celého díla, které je výmluvnou obžalobou vši vladařské soustavy ve staré říši. Kraus i Auffenberg, každý s jiného hlediska dospívají stejného závěru. První dajncacionál, příznačně protislovanského smýšlení, druhý Rakušák tradičního typu, přející rozvoji národů v duchu ideje vice-národní říše, oba sorně proslovují základní myšlenku. Rozpad říše byl neodvratný. Hlavní pilíře byly podemlety. Náčelné kruhy dávno nestály na výši svého úkolu.

Die deutschen Militäräpotheker im Weltkriege. Ihre Tätigkeit und Erfahrungen. Unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen herausgegeben von Dr. G. Devin, Oberstabsapotheker im Reichswehrministerium in Berlin. Berlin, 1920. Verl. Jul. Springer. M 36'—.

Německé ministerstvo zeměbrany vydalo obšírnou knihu o činnosti vojenských lékárníků za světové války. Zpráva vyplňuje 388 stran velkého kvartového formátu a pojednává o činnosti vojenských lékárníků ve vnitrozemí, v etapním pásmu, v obsazených územích, v krajinách spojeneckých, u námořnictva a v koloniích.

Jak možno z uvedených zpráv soudit, byla to činnost mnohostranná a zahrnovala mnohá odvětví, která nejsme zvyklí počítati ke službě lékárnické. Tak měli lékárníci vojenští vynikající účastnictví na hospodářství s kovy, pro další vedení války potřebnými, na pracích pro výživu lidu, na zkoumání látek oděvních atd. V těchto oborech uplatnili lékárníci své vědecké vzdělání, jsouce činní při chemické laboratorii válečné akademie a při ústavu pro zkoumání oděvních látek.

Vyšetřování výživných látek a obecných potřeb prováděno bylo na 27 místech; počet uváděných analys převyšuje 22.000.

Z látek oděvních byly zkoumány bavlny, lněné látky, papírová tkaniva, kůže s nahačkami, prostředky pro zpracování a konservování kůže, chránidla proti rezavění atd.

Nedostatek surovin potřebných pro zubního lékaře a technika, přivedl vojenskou

správu na myšlenku založiti chemickou laboratoř při zubním ústavu v Berlíně. Tam konány hlavně pokusy se slitinou aluminiovou, kterých se při prothesách zubních místo kaučuku používalo.*

Lékárníci byli také účastní výzkumných prací, které se týkaly otravných plynů. Zpráva stěžuje si na to, že dozor v poli nad ochrannými prostředky proti plynům byl v poslední době z neznámých příčin lékárníkům odňat a svěřen důstojníkům jiným, kteří neměli odborných vědomostí.

Také v obsazených zemích byly zřizovány chemické vyšetřovací ústavy, které působily jako odborky ústředních ústavů v zápolí.

Z knihy jest patrné, kterak bylo o tuto čistě odbornou stránku důkladně postaráno. Z toho možno učiniti si představu, na jakém širokém plánu celý podnik válečný byl založen. — Pozornosti zasluhuje, že Německo vydává tak zevrubné a obšírné zprávy o válce, kterou prohrálo. Dr. Vinař.

v. Kuhl D.: **Der deutsche Generalstab in Vorbereitung des Weltkrieges.** Druhé doplněné a rozšířené vydání, Berlin, 1920. Kniha tato obsahuje velmi cenné příspěvky k dějinám světové války. Francouzský operační plán podle nejnovějších francouzských úředních dokladů, nástup francouzského vojska a první válečné operace poskytují autorovi možnost srovnání s operačním plánem německým, který jest ve všech podrobnostech v této knize uveřejněn. Kniha je psána stručně, v některých částech nevystihuje však objektivní kritiku.

Ludendorff: **Urkunden der obersten Heeresleitung über ihre Tätigkeit 1916—1918.** Berlin, 1920. Autor uvádí zde prameny svých válečných vzpomínek. Jsou to důležité vojenské, politické a národohospodářské listiny, které mají doplňovati jeho první dílo a které mají poukázati na směrnice, podle nichž Ludendorff se řídil, a vyvoditi mez, kterou musela činnost nejvyššího velitelství bráti v úvahu.

v. Kluck A.: **Der Marsch auf Paris und die Marneschlacht 1914.** Berlin, 1920. Autor, velitel první armády německé, pokusil se zobraziti skutečný průběh operací na Marně roku 1914 na podkladě všech důležitých rozkazů, které doslovně uvádí, všech válečných písemných dokumentů, pamětních spisů, vlastního deníku a jiných německých i francouzských pramenů. Těžiště jeho práce spočívá zvláště v pojednání, jak vydán byl onen rozkaz k ústupu, pro německé vojsko tak záhubný, jímž naděje německých vojevůdců byly náhle zmařeny. Doznáváme, že toto dílo je jedno z nejlepších, která pojednávají o počátečním vítězném postupu ně-

* Mimochodem podotýkáme, že zkoušky konány byly také u nás. Dr. A. Kachner (nyní v Chrudimi) rozeslal v roce 1917 zubním ambulatoriím v Čechách malou, obšarnou práci o zpracování aluminia ku prothesám zubním.

meckých armád. Jest velice cenným pramenem pro kritické zpracování dějin světové války.

Nugel Jan JUDr.: Siegestage deutscher Jäger in Italien. Berlin, 1920. Spisek líčí boje německé myslivecké divise na Soči a Tagliamentu na podzim roku 1917.

Marinearchiv: Der Krieg zur See, 1914—1918. Za zpracování odpovědný E. v. Mantey, kontreadmiral a přednosta námořního archivu. Celé dílo jest rozvrženo na tyto části: Námořní operace v Severním moři, ve Východním moři, ve službách Turecka, operace křižníků a ponorková obchodní válka.

I. díl: Der Krieg in der Nordsee. Zpracoval O. Groos.

I. svazek: Vom Kriegsbeginn bis Anfang September 1914. Berlin, 1920.

Prvý díl této rozsáhlé publikace líčí dobu válečného napětí v červenci roku 1914 a námořní boje v Severním moři až do 28. srpna roku 1914.

V úvodu jsou strategické základy pro německé a anglické válečné loďstvo, jak by se jevíly podle zeměpisných podmínek válečného území Severního moře. Z toho vyvozují se pak předpoklady, které byly podnětem pro německý operační plán. Poněvadž

však tento původní operační plán zhroutil se neočekávanou, úplně pasivní a vyčkávací taktikou anglického válečného loďstva, rozvádějí se příčiny, proč nedošlo ihned na počátku světové války k očekávané velké námořní bitvě, která měla rozhodnouti o nadvládě na světovém moři, a proč měly všechny námořní podniky pouze ráz drobné války. Jednotlivé válečné epizody jsou líčeny na širším podkladě. Pramenem byly sice spisy námořního německého archivu, autor však výslovně podotýká, že, ač mohl všech pomůcek užiti, nebylo mu přece možno zachytiti veškeré události s přesnou objektivností a že práce jeho podává tedy pouze nedokonalý obraz oněch pohnutek, uvážení a konečných rozhodnutí, které pro velitele byly závaznými. Bylo také plně použito anglických pramenů, které o této době námořní války pojednávají. Autor, aby mohl dokázati vždy platnou devisi, že „válka je oborem nejistoty“, pozdvihuje tajemné rouško skutečné situace u nepřitele teprve na konci svých líčení, aby mohl tuto panující nejistotu při konečném rozhodnutí velitelů zdůrazniti.

Kniha jest psána kriticky a objektivně, jest opatřena vzornými plány a jest důležitým pramenem pro námořní válku anglicko-německou. (Budoucně dále.)

BIBLIOGRAFIE.

Česká literatura.

a) Původní.

Almanach čs. branné moci a četnictva. Zpracovali: R. Kalhous a K. Doležal. Praha, 1920. Stran 276. Cena K 24.

Bělohorský Stáňa J.: Barbaři XX. století. (Zločiny světové války.) Praha, 1920. S vyobr. (Knihovna „Nového života“; čís. 11—12.) Nákladem J. S. Bělohorského, Žižkov. Stran 48. Cena K 3-50.

Bezuchov P.: Mučednictví českého lidu ve světové válce. Holešov, 1920. (Knihovna čsl. republikána; sv. 1.) Nákl. J. Tučka. Stran 78. Cena K 2—

Boží bojovníci bratří legionáři. Praha, 1920. (Duch našeho osvobození; sv. 1.) Nakl. B. Kočí. Stran 187. Cena K 7-50.

Clarus H.: Arcivévoda. Činohra z posledních dnů světové války o 3 jednáních. Praha-Libeň, 1920. (Švejdův divadelní sborník; sv. 53.) Nakl. Frant. Švejda. Stran 84. Cena K 4-50.

Čečetka Frant. Jos.: Čeští dragouni holobrádci. Lístek z věnce české udatnosti. S tit. obrazem od Jos. Weniga. Nymburk,

1920. (Hrnčířovy Pohádky a povídky z českého světa“; čís. 20.) Nakl. Sv. Hrnčíř. Stran 16. Cena K —80.

Černý Ad.: Slovanstvo za světové války. Studie, úvahy a črty z doby válečného převratu. Plzeň, 1920. Nakl. K. Beniško. Stran 270. Cena K 9—.

Červinka Vincenc: Z doby persekucí a kriminálů. Vzpomínky českých novinářů a literátů. Praha, 1921. Nakl. B. Kočí. Stran 328. Cena K 11—.

Československému lidu podává Čs. červený kříž zprávu o tom, co vykonal od svého založení do konce roku 1919. Praha, 1920. Nákl. Čs. červeného kříže. Stran 95 a 12 příloh. Cena K —.

Dýma Josef: O obrození národa k jeho svobodě. Plzeň, 1920. (Levná knihovna; čís. 6.) Nakl. Jar. Mareš. Stran 32. Cena K 1—.

Eliáš R.: T. G. Masaryk. Praha, 1920. („Naše světla“; sv. 1.) Nakl. Státního nakladatelství. Stran 49. Cena K 3—

Fišer B., prof.: Večer 28. října. Praha, 1920. („Večery“. Sbirka přednáškových programů; sv. 3.) Nákl. Vydavatelského a tisk. družstva „Mladé proudy“. Stran 34 a obsah. Cena K 4'40.

Gregor-Tajovský Josef: Rozprávky o československých legiách v Rusku. Bratislava, 1920. Nakl. B. Bezděk. Stran 276 a obsah. Cena K 20'—.

Hájek Ladislav: Za válečného běsu. Román účastníka války. Díl I. Praha, 1920. Nakl. E. K. Rosendorf. Stran 387. Cena K 30'—.

Hajšman J.: Kováci. K 28. říjnu napsal. Kapitoly z válečné doby. Praha, 1920. (Knihovna „Mladých proudů“; sv. X.) Nákl. Vydavatelského a tiskového družstva „Mladé proudy“. Stran 40. Cena K 4'—.

Hudec Jos.: Ruská revoluce. Část I. Od revolučních dnů březnových k agitaci Leninové. Praha, 1920. Knihovna „Socialistických listů“. Nákl. časopisu „28. říjen“. Stran 193. Cena K 17'—.

Hudec Jos.: Ruská revoluce. Část II. Jednání o mír. Praha, 1920. Knihovna „Socialistických listů“. Nákl. časopisu „28. říjen“. Stran 154. Cena K 15'—.

Jelínek Hanuš: Pařížské kroniky. Drobné poznámky z velikých dnů. Praha, 1920. Nakl. Grosman a Svoboda. Stran 128. Cena K 9'—.

Jsmé svobodní! Výklad sletové scény roku 1920. Praha, 1920. Nákl. Slavnostního výboru VII. sletu všesokolského. Stran 30. Cena K 1'—.

Karas J. F.: Problém národní obrany. Kroměříž, 1920. (Kopeckého Lidová knižnice; svazek I.) Stran 29. Cena K 2'—.

Ležák Josef: Česká Golgotha. Vzpomínky z rakouské otročiny. Moravská Ostrava, 1920. Nákl. „Československých hlasů“. Stran 87. Cena K 5'—.

Lukášek Jos.: Československý vojn ve světle husitských idejí. Praha, 1920. Vydala Methodist Mission v Praze. Stran 32. Cena K 1'—.

Máchal R. B.: V duchu Štefánikově. 52 proslavů před šikem. Praha, 1920. (Sokolská osvěta; sv. 4.) Nákl. České obce sokolské. V kom. B. Havlíčka. Stran 55. Cena K 2'—.

Maréš Frant., Dr., univ. prof.: Mezinárodní jednoty pro společnost národů. Otisk z „Národních listů“. Praha, 1920. (Rozpravy a přednášky Státovědecké společnosti; čís. 2.) Nákl. Státovědecké společnosti. Stran 21. Cena K 1'20.

Masaryk T. G.: Projevy presidenta Československé republiky od doby jeho zvolení do dnů jubilejních. Uspořádal Th. Kratochvíl. Praha, 1920. Nákl. Československého Kompas. Stran 68. Cena K 8'—.

Masaryk T. G.: Nová Evropa. Stanovisko slovanské. Obálku a titulní list kreslil Ad. Kašpar. Praha, 1920. Nakl. G. Dubský. Stran 224 a 2 mapy. Cena K 18'—.

Motyčka Jaroslav: Co dělat, aby ti, kdož za války padli, nezemřeli nadarmo. Praha, 1920. Nákl. Volné myšlenky. Stran 15. K —80.

Moudrá Pavla: Mirová čítanka. Díl I. Válka. Druhé, nově upravené vydání. Klavovy, 1920. Nakl. Cyr. M. Höschl. Stran 255. Cena K 33'—.

Budoucně dále.

Opravy ke článku pluk. K. Wagnera „Lvov a Marna“.

(„Vojenské Rozhledy“, roč. II., čís. 2—3.)

- Str. 71 místo: válečný cíl Německa, má býti: válečný stav Německa.
Str. 76 místo: Leraillie, má býti: Seraille.
Str. 77 místo: příznivý převrat, má býti: příznivý obrat.
Str. 77 místo: generál Maunoury, má býti: generálovi Maunoury.
Str. 77 místo: směrem jihozápadním, má býti: směrem jihovýchodním.
Str. 78 místo: 7. září, má býti: 9. září.
Str. 78 místo: Vaše armády, má býti: Naše armády.